

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. — Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН**Мітюров Борис Никифорович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Хом'як Іван Миколайович** (Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 31.01.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

Самостійним напрямком корекційних впливів є робота спрямована на покращення соціометричного статусу дитини з неактуалізованою потребою у спілкуванні з однолітками. Обстеження показують, що некомунікабельна поведінка дитини її відстороненість від колективу, небажання підтримувати контакти з оточуючими викликає відповідну реакцію однолітків. Чим старші діти, тим більш негативно вони оцінюють даний тип поведінки. Включення дитини в колектив, вимагає пробудження інтересу до неї з боку однолітків, бажання прийняти її в свої ігрові об'єднання. З цією метою виховні впливи можна спрямовувати по двох лініях: пробудження інтересу до дитини, як до бажаного партнера по спілкуванню та діяльності та формування нового ставлення до неї, як до цікавого суб'єкта пізнання.

Для підвищення ефективності корекційної роботи, прискорення позитивних змін у розвитку потреби позитивну роль відіграє налагодження взаємодії основних соціальних інститутів, які приймають участь у вихованні дитини.

Закінчуючи обговорення задекларованих питань, можна зробити висновок про те, що проблема розвитку комунікативної потреби в період дошкільного дитинства має як теоретичне, так і практичне значення. Аналіз наукових робіт та результати власних досліджень показують, що дошкільний вік є сенситивним у плані розвитку комунікативної потреби. Відхилення у даній області можуть мати досить негативні наслідки. Існуюча теоретична база дозволяє розробляти корекційні програми з урахуванням загальних закономірностей соціального розвитку дитини у даний віковий період. Апробація запропонованої програми на базі дошкільних закладів свідчить про її корекційного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деревянко Р.И. Особенности мотивов общения со взрослыми и сверстниками у дошкольников: Автореф. дис. ...канд. психол. наук. – М., 1983. – 22с.
2. Лисина М.И. Общение, личность и психика ребенка. – М.; Воронеж, 1997. –190с.
3. Поливанова К.Н. Психология возрастных кризисов. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. –184 с.
4. Развитие общения дошкольников со сверстниками / Под ред. А.Г. Рузской. – М.: Педагогика, 1989-215с
5. Рояк А.А. Психологический конфликт и особенности индивидуального развития личности ребенка. – М.: Педагогика, 1988. –120с
6. Смирнова Е.О. Особенности общения с дошкольниками. – М., 2000. –150 с.
7. Энциклопедия психологических тестов для детей. – Изд. «Академия», 1997. –256 с.

Одержано редакцією 27.11.2002

УДК: 371. 017

Л.А.ЯНЦУР, Н.С.ВЕРУСЬ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ

Зміни в політичному, соціальному й економічному житті нашої країни зумовлюють реформування освітньої галузі, в тому числі і дошкільної ланки як основи соціокультурного становлення особистості. Перехід дошкільної освіти від авторитарно-дисциплінарної до особистісно-орієнтованої моделі вимагає переосмислення змісту, критеріїв оцінювання ефективності освітньої діяльності, орієнтації педагога на визначення пріоритету виховання у формуванні особистості дитини дошкільного віку. Ці зміни відображено в “Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні”, затвердженого рішенням Колегії Міністерства Освіти України 28 жовтня 1998 року. В умовах становлення української держави особливо відчувається дефіцит творчої молоді, яка здатна пізнавати, знаходити розв'язання назрілих економічних, соціально-політичних, науково-технічних, культурно-освітніх проблем, діяти в нестандартних ситуаціях, відкривати нове, глибоко усвідомлювати свій досвід та сміливо висувати оригінальні ідеї.

У зв'язку з цим в основних документах освіти наголошується необхідність значного поліпшення художньої освіти та естетичного виховання дітей. Одним із основних завдань естетичного виховання являється розвиток художньо-творчих здібностей дітей. В цьому складному процесі художній розвиток дітей дошкільного віку становить першу сходинку і проходить шляхом залучення дитини до світу мистецтва, різних видів художньої діяльності, серед яких важливе місце займає зображувальна діяльність.

На виховне значення зображувальної діяльності вказували ряд вчених, психологів і педагогів (О.В.Запорожець [2], Є.І.Ігнат'єв [3], Н.Б.Теплов, В.С.Кузін [7], Б.М.Неменський [9], Є.О.Фльоріна [11], Н.П.Сакуліна [10] та ін.). Зображувальна діяльність дітей – специфічний засіб пізнання і відображення предметів і явищ оточуючої дійсності. Вона є своєрідною мовою, за допомогою якої дитина пробує не тільки передати особливості навколишніх людей і подій, але й прагне виразити свої думки про них.

Проблема дитячої зображувальної діяльності розкрита в психологічних дослідженнях В.І.Кирєєнка, Н.Н.Волкової, Б.А.Сазонтьєва, Є.І.Ігнат'єва, В.С.Мухіної, а також багатьох педагогічних працях Є.О.Фльоріної, Н.П.Сакуліної, Т.С.Комарової, Т.Г.Казакової та ін.

Як і будь-яка діяльність, зображувальна діяльність також має свої закономірності і етапи розвитку. В ряді досліджень (Є.О.Фльоріна, Н.П.Сакуліна, Є.І.Ігнат'єв) вказується на виникнення цієї діяльності у дітей вже на другому році життя. Дослідники називають діяльність в ранньому віці дозображувальною, тому що діти не можуть ще створити зображення, яке об'єктивно впізнається дорослим.

Малювання в ранньому віці (1,2-1,5 роки), не кероване дорослим, довготривалий час носить маніпулятивний характер. Діти можуть просто перекладати олівці, стукати ними, рухати папір по столу. Їх цікавить процес дії з матеріалом. Дитина ще не ставить мету щось зобразити. Випадково виникаючі штрихи, лінії не привертають її увагу. Поступово, спостерігаючи процеси малювання дорослих, дитина починає наслідувати їх діям. У неї з'являється бажання повторювати лінії, штрихи. Все частіше вона починає вдивлятися в свій малюнок.

Зображувальна діяльність дитини 1,6-2 років відрізняється тим, що на аркуші паперу з'являються контури невизначених форм, яким діти дають різні назви. Асоціативні образи виникають за кольором, за формою, однак вони нестійкі і швидко зникають. В той же час ці перші асоціативні образи для дитини являються немов би живими. Тому вона емоційно сприймає те, що в неї з'являється в малюнку.

Дослідження Т.Г.Казакової [4; 5] показали, що зображувальна діяльність в ранньому віці має художньо-образну основу. Виникнення образного начала в малюнках проходить вже в цей період дитинства, хоча дитина ще не володіє усіма зображувальними і виразними засобами, ще не здатна передавати чіткі зображення форм.

Вивчаючи становлення образу в творчості дітей раннього і молодшого дошкільного віку, Т.Г.Казакова виявила, що діти цього віку при зображенні явищ оточуючої дійсності оволодівають елементарними виразними засобами: ритмом, кольором, лінією, формою. Різноманітність обрисів форм, їх лінійний контур, краса кольорових поєднань у відповідності з типом паперу, кольоровими плямами – все це надає виразності малюнкам дітей. Діти вчаться способам зображення, характерним для реалістичного малюнку. Зображувальна діяльність, як навчальна організована, починається з I молодшої групи.

На перших заняттях з зображувальної діяльності вихователь дізнається, який художній досвід мають діти, вивчає їх індивідуальні особливості. Т.Г.Казакова радить складати індивідуальні характеристики: визначити рівень розвитку мови, мислення, сприймання, рухової і емоційної форми, знання дітей про матеріали для зображувальної діяльності і навички роботи з ними. Ці характеристики поступово уточнюються, вдосконалюються, і до кінця року вихователь має певне уявлення про рівень художнього розвитку кожної дитини. Характерною особливістю проведення занять з дітьми цього віку є те, що заняття проводяться з невеликими групами, поступово збільшуючи в них кількість.

Т.Г.Казакова одним з важливих засобів педагогічного керівництва малюванням вважає спільну діяльність вихователя з дітьми. Педагогіка сімейного виховання пропонує два способи спільних занять з малювання з дітьми третього року життя.

Перший спосіб полягає в тому, що дорослий за прохання дитини сам створює зображення певного предмету. Поступово він виникає перед очима дитини і впізнається нею. Тобто, дорослий малює для дитини, яка являється просто спостерігачем цього процесу.

Другий спосіб побудований на частковому виконанні зображення дорослим. Дитині пропонується домалювати певну деталь, частину предмету.

Спільні дії дорослих і дітей мають місце в колективних заняттях, коли вихователь заздалегідь малює певні форми, а діти повинні доповнити їх, щоб вийшло зображення знайомих предметів. На ефективність цього способу для розвитку у дітей довільних дій, які мають зображувальний характер, вказувала В.Н. Аванесова.[1]

Способи спільних дій вихователя з дітьми Т.Г.Казакова вважає найбільш корисними при формуванні образу в малюнках на третьому році життя, так як діти цього віку в основному діють за наслідуванням. В подальшому такий спосіб втрачає своє значення, тому що у дітей активніше виступає самостійна зображувальна діяльність.

Основною формою навчання дітей третього року життя зображувальній діяльності є заняття. Саме в процесі заняття дитина оволодіває основними зображувальними вміннями і навичками, знайомиться з різноманітними матеріалами, їх властивостями, виразними можливостями. Різноманітність форм організації занять дає можливість виконувати навчальні і творчі завдання як індивідуально, так і колективно.

Навчання зображувальній діяльності особливо на етапі її становлення в молодшому дошкільному віці проходить досить складно і потребує використання специфічних методів і прийомів. Як показує аналіз практики, у вихователів виникають певні труднощі в організації і проведенні занять з дітьми цього віку. Заняття проводяться по підгрупах, але в планах не визначаються завдання для кожної підгрупи. Зміст занять з малювання і методики педагогічного керівництва вихователі переносять з дошкільних груп в роботу з дітьми третього року життя без врахування віку і специфіки діяльності. Дітям при проведенні таких занять дають надто складні завдання, для виконання яких вони не мають достатніх знань, фізичної, а особливо, психічної бази. В більшості дитячих садків м. Рівне (№ 1, 18, 29, 37, 44) заняття проводяться за традиційною методикою, характерною для проведення занять з дітьми дошкільного віку.

Таким чином, методика проведення занять у більшості випадків не відповідає психологічним і віковим особливостям дітей раннього і молодшого дошкільного віку. Для дітей цього віку характерна наслідуваність, тому пояснення, показ вихователя і дії дітей повинні співпадати в часі. А це вимагає використання специфічної, нетрадиційної методики. Тому дана проблема є актуальною і потребує уточнення, конкретизації і методичного вирішення.

Мета дослідження – визначити психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності дітей третього року життя.

Враховуючи основні завдання і особливості методики навчання зображувальній діяльності дітей третього року життя, ми вважаємо, що на початковому етапі навчання найефективнішими з дітьми цього віку є метод співтворчості, який при необхідності поєднується з методом пасивних рухів. На наступному етапі метод співтворчості поєднується з методом домальовування для одночасної роботи з двома підгрупами дітей. Поступове збільшення підгрупи дітей за методом домальовування приводить до використання цього методу з цілою групою дітей.

Експеримент включав 2 етапи: констатуючий і формуючий.

Констатуючий етап експерименту був спрямований на вивчення стану роботи дошкільних закладів з організації і методики проведення занять з дітьми третього року життя. З цією метою нами було проведено обстеження 9 дитячих садків м. Рівного: №1, 7, 18, 23, 29, 37, 44, 45, 56.

За допомогою аналізу календарних планів ми виявили, що при проведенні занять по підгрупах, в планах не визначаються завдання для кожної підгрупи.

В більшості дитячих садків (№ 1, 18, 29, 37, 44, 56) заняття проводяться за традиційною методикою, характерною для проведення занять з дітьми дошкільного віку.

Наприклад, в дитячих садках № 18, 29, 37 планування занять з малювання дуже поверхове, без конкретизації особливостей методики проведення занять з дітьми третього року життя. В планах не вказуються специфічні методи і прийоми навчання дітей зображувальній діяльності. Лише в дитячому садку № 7 і № 45 планується заняття з використанням специфічних методів співтворчості і домальовування, хоча і там вони не представлені в певній системі.

Спостереження дало можливість розкрити особливості проведення занять з дітьми I молодшої групи. Вивчити методи і прийоми, які використовує вихователь. Ми помітили, що в процесі навчання зображувальній діяльності усі вихователі згадуваних дитячих садків в основному використовують традиційні прийоми : показ, пояснення, використання зразка, запитання, а методи співтворчості і домальовування використовуються ними епізодично, стихійно.

На формуючому етапі експерименту вирішувалось основне завдання: відібрати і розробити систему занять по зображувальній діяльності з використанням специфічних методів і прийомів в навчанні малюванню дітей третього року життя.

Даний етап експерименту проводився на базі дитячого садку № 7 м. Рівне. Експериментом було охоплено 15 дітей I молодшої групи. Дослідження Т.Г. Казакової, В.Н. Аванесової показали, що з дітьми 3 року життя можна проводити заняття з малювання, організовуючи їх спочатку по підгрупах, а потім з усією групою одночасно. Т.Г. Казакова наголошувала, що ведуче місце серед методів навчання в I молодшій групі займає співтворчість вихователя з дітьми, яка активізує дітей, заохочує їх до художньої діяльності. Спільні дії педагога з дітьми являються одним з прийомів формування творчості, так як зображувальні можливості дітей ще дуже обмежені.

Тому формуючий етап нашого дослідження включає 3 етапи. На 1-му етапі стояло завдання зацікавити і залучити дітей до зображувальної діяльності. Оскільки діти третього року життя знаходяться на перехідному періоді від дозображувального до зображувального, ми вважаємо, що на I етапі експерименту доцільно використовувати метод співтворчості, тому I цикл занять на цьому етапі був спрямований на використання саме цього методу. і включав заняття такого типу: “Що за палички такі?” (малювання олівцями); “Дощик кап-кап-кап” (малювання олівцями); “Вчимося малювати фарбами”; “Осінній листопад” (фарбами); “Випав перший сніжок” (фарбами).

В ході цих занять використовувався також метод “пасивних рухів” (Є.О. Фльоріна), тобто при необхідності вихователь бере руку дитини в свою і залучає її до діяльності.

Згодом ми помітили, що частину дітей можна самостійно залучити до зображувальної діяльності, оскільки в даній віковій групі спостерігається велика різниця індивідуальних відмінностей. У одних дітей більше розвинута мова і тому швидше проходить виникнення асоціативних образів. Інші повільніше оволодівають зображувальними вміннями. Тому враховуючи їх рівень розвитку, з'явилася потреба у використанні паралельно з методом співтворчості методу домальовування. Сильніші діти працювали за методом домальовування, а інша підгрупа продовжувала малювати за методом співтворчості.

2-ий цикл включав заняття такого типу: “На дерева, на лужок тихо падає сніжок (фарби), “Сліди звірів” (фарби), “Засвітились вогники на ялинці” (фарби), “З дахів повисли бурульки” (фарби), “Потекли струмочки” (фарби), “Різнокольорові клубочки” (олівці).

3-ій цикл занять проводився з використанням методу домальовування, без співтворчості. На даному етапі ми поступово збільшували кількість дітей, підводячи до роботи з цілою групою. Входили такі

заняття: “Весняний дощик” (олівці), “Огорожа для півників” (фарби), “Повітряні кульки” (фарби), “Сонячні промінчики” (олівці), “Жучки в траві” (фарби), “Весняні квіти” (олівці).

Таким чином, така організація занять дала можливість залучити дітей до зображувальної діяльності. Ми мали можливість працювати з усією групою і кожною дитиною зокрема. Заняття проводились таким чином, що пояснення, показ і дії дітей співпадали в часі. В результаті проведеного дослідження підтвердилась наша гіпотеза про те, що на початковому етапі навчання найефективнішим є метод співтворчості, який при необхідності поєднується з методами пасивних рухів. На наступному етапі метод співтворчості поєднується з методом домальовування для одночасної роботи з двома підгрупами дітей. Поступове збільшення підгрупи дітей за методом домальовування приводить до використання цього методу з цілою групою дітей. Така організація занять з зображувальної діяльності в I молодшій групі забезпечує успішне керівництво з боку вихователя.

Керівництво зображувальною діяльністю повинно бути спрямоване, перш за все, на образне сприймання дітьми оточуючої дійсності. В I молодшій групі закладаються основи зображувальної діяльності і тому це відповідальний період як в загальному розвитку дітей, так і в розвитку їх творчих здібностей.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Аванесова В.Н. Обучение самых маленьких в детском саду. – М.: Просвещение, 1968.
2. Запорожец А.В. Развитие произвольных движений. – М., 1960.
3. Игнатьев Е.И. Психология изобразительной деятельности детей. – М., 1961.
4. Казакова Т.Г. Изобразительная деятельность младших дошкольников. – М., Просвещение 1980.
5. Казакова Т.Г. Развивайте у дошкольников творчество: (Конспекты занятий рисования, лепкой, аппликацией). Пособие для воспитателей детского сада. – М.: Просвещение, 1985. – 192 с.
6. Комарова Т.С. Обучение детей технике рисования. – М., 1976.
7. Кузин В.С. Вопросы изобразительного творчества. – М., 1971.
8. Мухина В.С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. – М.: Педагогика, 1981. – 240 с.
9. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания. Кн для учителя. – М.: Просвещение, 1981. – 192 с.
10. Сакулина Н.П. Рисование в дошкольном детстве. – М.: Просвещение, 1965. – 214 с.
11. Фльорина Е.А. Эстетическое воспитание дошкольников /Под. ред. В.Н. Шацкой – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1961. – 334 с.

Одержано редакцією 24.12.2002

УДК: 37.159.924.7: 159.922.73

О.І. КОСАРЕВА

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТІВ ДОШКІЛЬНИКІВ З БАТЬКАМИ В СІМ'Ї

В світі немає однакових людей. Всі ми відрізняємось один від одного. Але кожній людині хочеться, щоб її розуміли, приймали такою, якою вона є, не руйнували б її особистість, а допомагали стати ще краще. Особливо ми цінуємо, а то й вимагаємо, такого відношення з боку близьких нам людей.

Видатні представники вітчизняної психології відмічають, що залучення дитини до духовної та матеріальної культури, що створюється суспільством, відбувається не пасивно, а активно, в процесі діяльності, від характеру якої і від особливостей взаємовідносин, що складаються при цьому у дитини з оточуючими людьми, багато в чому залежить процес формування особистості. Таким чином, вроджені властивості організму та його дозрівання є необхідною умовою формування особистості, але не визначають ні її змісту, ні її структури.

Як підкреслював О.М.Леонтьєв, “особистість не є цілісність, що обумовлена генотипічно: особистістю не народжуються, особистістю стають”. Людина розвивається як особистість саме в ході діяльності. Хоча в цілому особистість являє собою результат онтогенетичного розвитку, з’являючись на його певних етапах, але як якість, що висвітлює суспільну сутність людини, особистість починає формуватися з народження в результаті спілкування з близькими дорослими.

Ще до народження дитини між дорослими складається певний стиль відносин, який в майбутньому буде проектуватися і на відношення до дитини, і на тип виховання, що буде застосовуватися до неї (авторитарний, демократичний, проміжний). Дуже важливо для розвитку майбутньої особистості дитини, щоб в сім’ї існувала повага, взаєморозуміння, співпереживання, взаємодопомога, підтримка та довіра. Цьому сприяє демократичний стиль відносин. Авторитарний стиль стверджує диктат в сім’ї, відчуженість, ворожість, страх і може стати причиною неврозу у дитини.

Багато авторів звертало увагу на вплив конфліктів між подружжям на розвиток дитини: досліджувались безпосередньо дитячо-батьківські відносини, типи виховання в сім’ї, що дозволяє говорити про дисгармонію сімейного виховання. Батьками створюється певна атмосфера спілкування в

ЗМІСТ

Вступне слово	3
1. Гавриш Н.В. Педагогічний погляд на дитячу творчість як явище культури.....	4
2. Воробйов А.М. Місце соціокультурних чинників в українській ментальності	8
3. Главінська О.Д. Усвідомлення дитиною своєї суб'єктності як необхідна умова формування адекватної самооцінки	14
4. Івашкевич Е.З. Психологічне обґрунтування діалогічності пізнавальної діяльності як комунікативного процесу	19
5. Савуляк В.О. Психосоціальні фактори наркотичної залежності.....	24
6. Безлюдна В.І. Актуалізація комунікативної потреби у дітей дошкільного віку.....	29
7. Янцур Л.А., Верусь Н.С. Психолого-педагогічні умови формування зображувальної діяльності у дітей третього року життя	36
8. Косарева О.І. Психолого-педагогічні особливості конфліктів дошкільників з батьками в сім'ї.....	39
9. Корчакова Н.В. Усвідомлення молодшими школярами сутності презентаційної ситуації та власних самопрезентаційних намірів.....	42
10. Одолінський В.Г. До проблеми соціалізації молодших школярів.....	46
11. Рудюк О.В. До проблеми внутрішньоособистісного конфлікту у юнаків в ситуації соціальної депривації 48	
12. Михальчук Н.О. Психологічні аспекти проведення дискусій в межах мікрогруп на уроках іноземної мови в середній школі.....	53
13. Цуканова М.С. Основні аспекти проблеми психічних кризових станів, які виникають у неповнолітніх засуджених під час відбування покарання.....	55
14. Середюк Л.А. Розширення сфери діяльності та самодіяльності учнів, як умова оптимізації самовираження старшокласників.....	58
15. Наумчук Г.І. Педагогічні умови національного виховання дітей в сім'ї.....	62
16. Харламенко В.Б. Професійна орієнтація учнівської молоді як соціально-педагогічна проблема	66
17. Мельник О.В. Зміст і структура профконсультаційної роботи із школярами.....	70
18. Капустіна О.В. Методика професійного самовизначення Д.Голланда.....	74
19. Рудницька Н.Ю. Методи вивчення краєзнавчого матеріалу учнями шкіл Волині (1917-1932 рр.)	79
20. Шарапова Т.М. Методика застосування рейтингової системи оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні курсу "Екологія".....	81
21. Кільдеров Д.Е. Уявні просторові перетворення як основа оперування динамічними образами об'ємних предметів	87
22. Ковбаса Ю.М. Вимоги до змісту навчання основам бухгалтерського обліку у 10-11-х класах середніх загальноосвітніх закладів	91
23. Сингаївський Д.В., Белошицький О.О., Ковальов В.М. Оновлення змісту трудової підготовки молоді на основі технічної творчості	94
24. Ващук О.В. Використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі учнів 5-7 класів.....	98
25. Хоронжевський О.М. Формування гігієнічної культури у школярів основної школи в процесі трудового навчання – запорука профілактики професійних захворювань	103
26. Онишко Н.П. Школи з альтернативною формою навчання у системі освіти Німеччини.....	105
27. Якимчук С.Н. Музичне мистецтво як один із провідних засобів виховання особистості	110
28. Левківський М.В. Історико-педагогічне краєзнавство у формуванні компетентності майбутнього вчителя 112	
29. Литвиненко С.А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами	116
30. Бородіна К.І., Кмець А.М. Структура екологічної свідомості студентів педагогічного вузу.....	120
31. Герман Н.В. Проблеми професійної підготовки вчителя в процесі вивчення дисципліни „Безпека життєдіяльності людини”	123
32. Козяр М.М., Янцур М.С., Хомяк О.Л. Деякі аспекти методичного забезпечення процесу вивчення машинної графіки у вищій школі.....	126
33. Джеджула О.М. Попередні умови побудови моделі графічної діяльності студента.....	131
34. Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Система контролю знань студентів з інженерної графіки 133	
35. Черуха Н.В. Індивідуалізація процесу навчання іноземних мов для спеціальних цілей: сутність, особливості, сучасні проблеми	137
36. Янцур М.С., Войтко А.І. Використання модульно-рейтингової системи навчання в підготовці майбутніх вчителів до профорієнтаційної роботи з учнями	140
37. Осницька Т.Р. Педагогічні ідеї духовно-морального виховання учнівської та студентської молоді в педагогічній спадщині С.Я. Дем'янчука	146

38. Яковенко Л.П. Художнє мислення: зміст, структура, проблеми формування засобами музичного мистецтва	148
39. Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. Красномовство – мистецтво формування риторичної культури особистості в умовах вищої школи.....	152
40. Савчин Л.М. Культурологічні концепції та їх реалізація в системі вищої освіти	155
41. Станіславська К.І. Про деякі аспекти розвитку музичного сприймання студентів режисерських спеціалізацій	159
42. Ярмачук Т.М. Формування у студентів вмінь та навичок виконання творів французьких клавесиністів	163
43. Піддубник В.Г. Розвиток професійних умінь і навичок студентів на уроках хорового сольфеджіо	167
44. Тарчинська Ю.Г. Проблема формування навичок виразного виконання в аспекті розвитку техніки гри на фортепіано	168
45. Сверлюк Я.В. Психолого-педагогічні основи керування оркестровим колективом	173
46. Димченко С.С. Педагогічна і диригентська спадщина М.Малька в історичному часі української музичної культури.....	175
47. Сіончук О.В. Формування художніх цінностей особистості засобами музичного мистецтва	180
48. Скільська Л.І. Специфічні особливості роботи з дитячим хоровим колективом.....	182
49. Гаврилова Г.П. Громадянське виховання молоді засобами народознавства на матеріалі української літератури	185
50. Чичановська Н.Ф. Художньо-творчий розвиток учнівської молоді Рівненщини в умовах національного відродження.....	189
Відомості про авторів	192

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 25

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.12.2002 р. Підписано до друку 31.01.2003 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 27,96. Обл. вид. арк. 28,38. Замовлення № 17/1. Тираж 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

**О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 25. —
Рівне: РДГУ, 2003. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.
УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379 **ББК 74.20**